

Завадська *Олександра*
Олександрівна

здобувач вищої освіти ННІ №1

Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Халюк Сергій Олександрович

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ

доктор юридичних наук, доцент

Обмеження прав людини в умовах дії воєнного часу

Початок широкомасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року відкрив нову епоху в системі світової та європейської безпеки, оголивши її недоліки та продемонструвавши потребу у новій соціальній та правовій солідарності народів Європи та усього світу перед обличчям російського зла, згуртованості у відстоюванні цінностей, розвинених європейською та євроатлантичною цивілізаціями: демократії, верховенства права, прав людини. Світ, що виник після перемоги у Другій світовій війні антигітлерівської коаліції, створення ООН, заснування Ради Європи та проголошення її Статуту, прийняття Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1], утворення Європейського суду з прав людини, опинився під загрозою.

Утім, Україна, яка наразі знаходиться на стадії боротьби за вказані цінності, чітко окреслила свою європейську ідентичність та європейський вектор розвитку. Приєднавшись до Ради Європи у 1995 році та ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод Україна [4] засвідчила свій демократичний вибір та намір на проведення реформ, спрямованих на захист прав людини та зміцнення демократичних інститутів.

Такий висновок підтвердився і подальшими кроками України на шляху до її європеїзації, а саме: прийняттям у 2006 році Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», яким передбачено обов'язок українських судів застосовувати положення Євроконвенції та практики ЄСПЛ [5]; підписанням у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом; підтвердженням європейської ідентичності Українського народу і незворотності європейського та євроатлантичного курсу України [2] у Преамбулі Конституції України у 2019 році та врешті отриманням статусу держави-кандидата в члени ЄС у 2022 році у розпал війни, що свідчить про активну європеїзацію української держави та її глобальне наближення до *acquis communautaire* у сфері захисту прав людини та основоположних свобод,

навіть в умовах воєнного стану, правовий режим існування якого передбачає можливість обмеження окремих прав та свобод людини і громадянина.

Гарантією статті 64 Конституції України є те, що конституційні права і свободи людини і громадянина не підлягають обмеженню, але є виключення щодо цієї норми, що знайшло нормативне закріплення в Основному Законі [2]. Друга частина цієї норми передбачає, що в умовах воєнного чи надзвичайного стану можуть запроваджуватися деякі обмеження прав і свобод із зазначенням періоду, протягом якого діють такі обмеження, та повного переліку прав, які заборонено обмежувати в ході війни або надзвичайного стану [2].

Законом України «Про правовий режим воєнного стану» № 389- VIII від 12 травня 2015 року [6], яким здійснюється регламентація питання воєнного стану в Україні, встановлено певні межі обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, законних інтересів юридичних осіб і визнано такі обмеження невід'ємною частиною дії особливого правового режиму [6]. Правовою підставою для обмеження прав є факт запровадження в державі воєнного стану, порядок введення якого визначено статтею 5 Закону № 389- VIII та являє собою комплекс юридичних дій, що полягає в оприлюдненні та набранні чинності Указу Президента України про введення воєнного стану спільно з законом щодо його затвердження.

Правовий аналіз Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 року № 64/2022 [7], який регулює перелік, умови, строки та межі обмеження конституційних права людини і громадянина, передбачених статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, законних інтересів юридичних осіб [7], дозволяє стверджувати, що такий Указ є правовою підставою для здійснення обмежень прав людини в Україні в умовах воєнного стану. В Основному Законі України встановлення обмеження прав і свобод людини та громадянина розглядається як звуження змісту та обсягу наявних прав і свобод [2] Законодавець передбачає правове регулювання інституту обмеження прав людини через надання його легального визначення, орган конституційної юрисдикції, в свою чергу, здійснює офіційне тлумачення норм цього інституту. В загальній дії це забезпечує умови для неможливості зловживання нормами інституту обмеження прав з корисливих міркувань, невикористання дискреційних повноважень у власних інтересах органами державної влади та місцевого самоврядування, забезпечення верховенства права [3, с. 44].

Досліджуючи питання обмеження прав людини і основоположних свобод в умовах воєнного стану, доцільно вказати про те, що перші спроби врегулювати у чинних Конституціях можливість державної влади вживати виняткових заходів у разі настання надзвичайної ситуації були закріплені в Конституції Сполучених Штатів Америки 1787 року. Відповідно до частини 2 статті 9 цього закону «права людей, встановлені Habeas Corpus Act не можуть бути обмежені чи порушені державою, за винятком випадків, коли це вимагається громадською безпекою в результаті вторгнення чи повстання» [11].

Перша реалізація зазначених положень щодо введення в дію обмежень прав і свобод людини здійснив Президент США Абрах Лінкольн у 1863 році, підписавши Акт обмеження дії Habeas Corpus. Це спричинило конфлікт інтересів Президента країни та Конгресу, який залишав за собою виняткове право призупиняти дію окремих положень Habeas Corpus. Верховний суд Сполучених штатів Америки у справі «Ex parte Merryman» підтримав позицію Конгресу. Попри це Президент Лінкольн залишив за собою право обмежувати права людини у сфері судового захисту на основі прийнятого документа, згідно з яким особи, заарештовані цивільними чи військовими органами під час застосування Акта про обмеження дії Habeas Corpus, вважались такими, що утримуються під владою президента [10, с. 69]

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 02.10.2013 No 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 07.11.2022).
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. No 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996, No 30, Ст. 141.
1. 3. Мерник А. М., Кузьміна В. О., Бурлаков Б. М. Обмеження прав і свобод людини в сучасних умовах: теоретичний і практичний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. No 2/2020. С. 42-46.
3. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 No 475-97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997, N 40, Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 07.11.2022).
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 02.12.2012 No 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення 07.11.2022).
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 No 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015, No 28, Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 07.11.2022).
6. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 року No 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 07.11.2022).
7. Проць І. М. Окремі організаційно-правові механізми обмеження основних прав і свобод людини і громадянина за законодавством України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. No 1. С. 381-384.
8. Раданович Н. Міжнародно-судові засоби імплементації Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод. *Право України*. 1999. No 12. С. 36-39.

9. Славко А. С. Обмеження прав і свобод людини і громадянина за умов дії режиму воєнного стану: порівняльно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Випуск 41. Том 2. 2016. С. 68-72

10. Constitution of the United States. URL: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm (дата звернення: 07.11.2022).

Івчук Юлія

здобувачка вищої освіти ступеня "магістр" 2 курсу Навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ,

Науковий керівник:

Сьох Катерина Ярославівна
доцент кафедри конституційного права та прав людини, Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЧЕТВЕРТЕ ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ В УКРАЇНІ: ЗА ЧИ ПРОТИ?

Поняття четвертого покоління прав людини зазвичай включає в себе ідею репродуктивних прав, включаючи право на контроль над власним тілом та право на переривання вагітності як складову цих прав. Це поняття означає, що люди мають право на свободний вибір в питаннях, пов'язаних зі своїм репродуктивним здоров'ям.

Четверте покоління прав людини розширює традиційні погляди на права, враховуючи соціокультурні та репродуктивні аспекти. Це включає в себе право жінок на безпечний та законний доступ до послуг переривання вагітності, коли це необхідно, з метою забезпечення їхнього фізичного та психологічного благополуччя. Важливо пам'ятати, що в питаннях переривання вагітності правові норми та громадська думка можуть суттєво варіюватися в різних країнах та культурах, але це залишається важливою темою в глобальному дискусії про права людини.

Переривання вагітності, розглядане як аспект четвертого покоління прав людини, також підкреслює необхідність враховувати індивідуальні ситуації та контексти. Важливо визнавати, що ситуації можуть відрізнятися, і право на переривання вагітності враховує цю індивідуальність.

Однак, ця тема залишається складною і обговорюваною, оскільки право на переривання вагітності часто супроводжується моральними та етичними переконаннями, які різняться в суспільстві. Правові рамки і підходи до